

**AFLATOON**

Social & Financial Education

# Boosting Social Inclusion

through  
**TARGETED  
ACTION**



**BELEIDSNOTA**



Co-funded by  
the European Union







**Co-funded by  
the European Union**

*Let op:*

*De steun van de Europese Commissie voor de productie van deze publicatie houdt geen goedkeuring in van de inhoud, die uitsluitend de standpunten van de auteurs weergeeft, en de Commissie kan niet verantwoordelijk worden gehouden voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.*

# Inhoudsopgave

**Inleiding** 3

**Hoe gebruik je deze beleidsnota?** 3

**Het Erasmus+ project** 4

**Bewijsmateriaal en projectresultaten** 5

Methodologie voor bewaking en evaluatie 6

**Erasmus+ project en de relevantie ervan voor nationale leerplannen (Nederland)** 7

**Erasmus+ project en de relevantie ervan voor nationale leerplannen (Slowakije)** 8

**Erasmus+ project en de relevantie ervan voor nationale leerplannen (Servie)** 9

**Fragmenten uit de rondetafel** 9

Slowakije 9

Servie 12

**Getuigenissen van uitvoerende landen** 15

**Algemene aanbevelingen** 16

**Referenties** 17

# Inleiding

Het vroeg in het leven aanleren van financiële vaardigheden kan de basis leggen voor toekomstige financiële stabiliteit. Formele en informele instellingen spelen een cruciale rol bij het overbrengen van financiële kennis en degenen die betrokken zijn bij financiële educatie en financieel beleid moeten weloverwogen beslissingen nemen over de implementatie ervan. Goed onderbouwd onderzoek kan dienen als een waardevol referentiepunt voor deze beslissingen. In het post-Covid-19 tijdperk zijn zowel ontwikkelde als ontwikkelingslanden bezorgd geworden over de financiële kennis van hun burgers - vooral onder jongeren, die intussen directe consumenten van financiële diensten zijn geworden.

Financiële educatie is als relatief jong vakgebied nog volop in ontwikkeling en er zijn veel verschillende methoden om er toegang toe te bieden. Onderzoekers zijn bezig met het identificeren van de meest effectieve educatieve benaderingen en proberen te begrijpen welke methoden het beste werken in verschillende contexten. Deze diversiteit maakt het mogelijk om te experimenteren en te leren van verschillende praktijken.

Deze beleidsbrief bevat een samenvatting van het door Erasmus+ gefinancierde project, waarbij een innovatief financieel educatieprogramma werd geïmplementeerd in drie verschillende landen (Servië, Slowakije en Nederland). Het toont een oorzaak-en-gevolg verklaring die wordt ondersteund door een goed ontworpen voor- en nastudie.

## Hoe gebruik je deze beleidsbrief?

Deze beleidsbrief is bedoeld om onderwijsbeleidsmakers, programmaleiders, financiële opvoeders en academische onderzoekers te helpen bij het nemen van geïnformeerde beslissingen over beleid, programma's en middelen met betrekking tot formele en niet-formele financiële educatie. Het belangrijkste doel van deze beleidsbrief is om te inspireren tot op feiten gebaseerde besluitvorming, waarbij direct gebruik wordt gemaakt van het bewijs dat door het bovengenoemde project is gegenereerd.

In **hoofdstuk 2** introduceren we kort het door Erasmus+ gefinancierde project.

In **hoofdstuk 3** bespreken we het gegenereerde bewijs en de projectresultaten. De lezer kan tabellen en grafieken raadplegen voor een snel overzicht.

In **hoofdstuk 4** geven we algemene aanbevelingen voor de Europese Unie en specifieke contextgebonden aanbevelingen voor Nederland, Servië en Slowakije.

# Het Erasmus+ project

## Noodzaak van het project

Het project is gericht op het ontwikkelen van de competenties van kinderen in het basis- en voortgezet onderwijs, met speciale aandacht voor sociale en burgerschapscompetenties door het implementeren van een innovatief programma voor geïntegreerde sociale en financiële educatie (SFE) op basis van het "Aflatoun"-programma in de 3 deelnemende landen (Slowakije, Servië en Nederland).

## Projectdoelstelling

Het algemene doel van dit project is om kinderen en hun ouders door middel van de ontwikkeling van burgerschaps- en sociale competenties in staat te stellen om voor zichzelf en hun gemeenschap veranderingen teweeg te brengen.

## Projectactiviteiten



**STAP 1**  
Train de trainer



**STAP 4**  
Nationale  
rondetafelconferenties over  
sociale en financiële educatie  
in 3 deelnemende landen



**STAP 2**  
Andere leerkrachten /  
professionals  
opleiden



**STAP 5**  
Slotconferentie



**STAP 3**  
Voer workshops uit op  
scholen/faciliteiten met  
kinderen, jongeren en ouders

## Wat hebben de deelnemers geleerd tijdens de training?

- 5 kernelementen / pedagogische thema's van het "Aflatoun"-programma, gericht op de methode, inhoud en communicatie met kinderen en ouders, met bijzondere aandacht voor kinderen uit sociaal achtergestelde gemeenschappen (minderheidsgroepen en migrantengemeenschappen)
- Hoe deze elementen te gebruiken in sociale en financiële educatie in formele en niet-formele settings
- Er werd speciale nadruk gelegd op de post-Covid-19-context: hoe kan het welzijn van kinderen en ouders worden gewaarborgd en hoe kan het onderwijs in financiële educatie worden aangepast aan een mogelijk gewijzigde financiële situatie?

## Bereik van het project

### Direct



15  
Onderwijsfaciliteiten



120  
Kinderen



45  
Workshops

### Indirect



30  
Ouders



15  
Trainers



60  
Leraren, docenten,  
pedagogen



1000  
Gemeenten



100  
Leraren

## Intellectuele output

- 4 Trainingshandleidingen over sociale en financiële educatie**  
voor het geven van Trainingen van Trainers (Engels, Nederlands, Slowaaks, Servisch)
- 4 Trainingshandleidingen voor sociale en financiële educatie** over de training van docenten, onderwijsprofessionals en paraprofessionals (Engels, Nederlands, Slowaaks, Servisch). De handleidingen zijn taalkundig, cultureel en qua ontwikkeling aangepast aan de specifieke kinderen en ouders (inclusief kinderen met een Roma- of migrantenachtergrond).
- Beleidsaanbevelingen voor internationale en nationale belanghebbenden** (in 4 talen - Engels, Nederlands, Slowaaks, Servisch).

## Bewijsmateriaal en projectresultaten

In dit hoofdstuk wordt het beschikbare bewijs besproken. Belangrijke kernboodschappen die in de briefing worden besproken zijn de volgende:

Het belang van sociale financiële educatie voor kinderen en ouders

SFE kan zowel in een formele als informele setting plaatsvinden

SFE is cruciaal in alle gemeenschappen

Uitdagingen van dit type onderwijs / wat kan worden aangepakt door SFE

# Methodologie voor bewaking en evaluatie



**Onderzoek voor en na**



**Focusgroep discussies**



**Observaties in de klas**

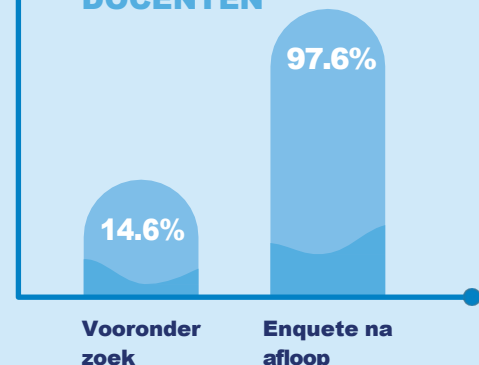


**Interviews**

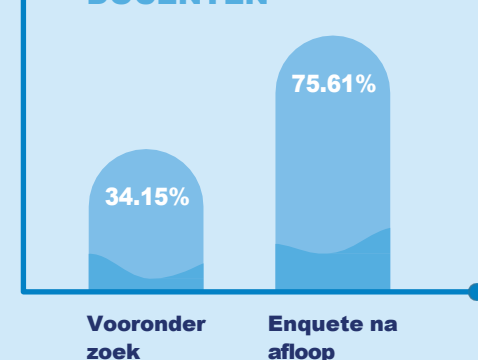
## Leerkrachten en actieve leermethoden - Slowakije

Bekendheid en Vertrouwen (%) onder leerkrachten is consistent verbeterd op alle platforms met een duidelijk statistisch bewezen verschil. (\*Paargewijze t-test gedaan voor statistisch bewijs)

### MEDIAAN BEKENDHEID (%) ONDER DOCENTEN

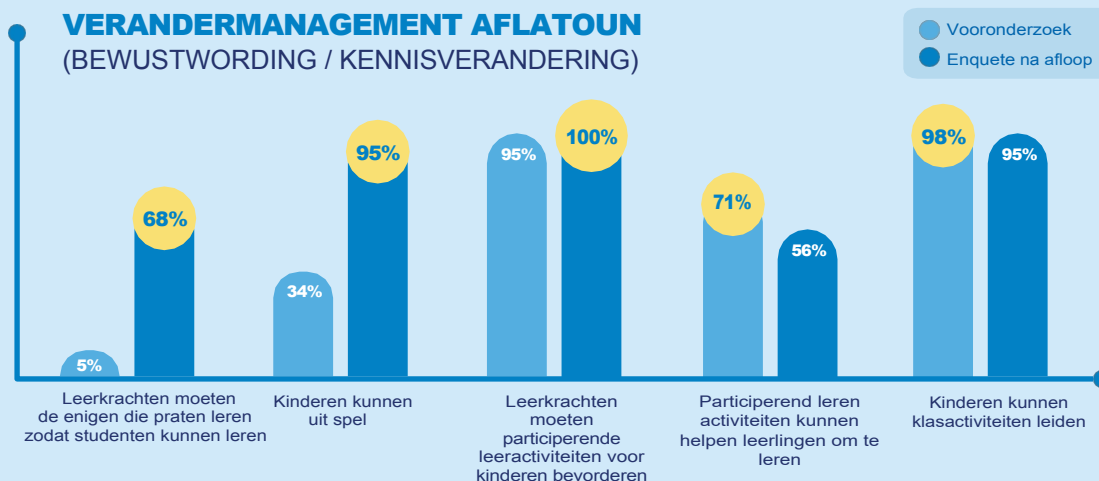


### MEDIAAN VERTROUWEN (%) ONDER DOCENTEN



## Docenten - Bewustzijn en kennis van SFE

### VERANDERMANAGEMENT AFLATOUN (BEWUSTWORDING / KENNISVERANDERING)



Door Aflatoun aangestuurde inhoud/workshops zetten deelnemers aan tot mentaliteitsverandering.

Bij de eerste twee gemeten houdingen zien we een substantiële verandering van voor naar na de enquête.



## Erasmus+ Effect op Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's)

### ERASMUS REFLECTIE OP SDG's

96.75%



98.95%



100.00%



## Erasmus+ project en de relevantie ervan voor nationale leerplannen (Nederland)



Ondanks het feit dat Nederland een van de economisch welvarendste landen van Europa is, kampt het nog steeds met een laag niveau van financiële kennis. Ongeveer 20% van de Nederlandse huishoudens heeft geen spaargeld en één op de drie huishoudens heeft geen noodfonds voor onverwachte uitgaven. Deze financiële uitdagingen zijn nog groter onder jongeren: 19% van de Nederlandse jongeren heeft geen financiële basiskennis om zelfredzaam te zijn. Het is alarmerend dat er een aanzienlijk verschil is in financiële kennis tussen studenten met verschillende sociale achtergronden, met name studenten uit achterstands- of immigrantengezinnen. Bovendien worden jongeren in Nederland op hun 18e als financieel onafhankelijk beschouwd, maar toch gaan ze vaak slecht voorbereid de volwassenheid in om door het complexe financiële landschap van het land te navigeren, wat kan leiden tot schulden en financiële problemen in hun vroege twintiger jaren.

Financiële problemen zijn echter niet alleen een probleem in de minder welvarende delen van Nederland; ze treffen ook de grote steden. Zo heeft 24% van de Amsterdammers schulden en 11,2% van de huishoudens in de stad kampt met geldproblemen. Van de jongeren onder de 25 in Amsterdam heeft 20% te maken met financiële problemen en schulden. Het is ook belangrijk om te weten dat het aantal jongeren dat met deze problemen te maken heeft tussen 2015 en 2020 is verdubbeld.

In Nederland is financiële educatie op dit moment geen verplicht onderdeel van de reguliere schoollessen. Daarom zet Aflatoun International zich via hun programma "Money Makes Happy" in om Nederlandse kinderen en tieners te leren over geldzaken. Aflatoun werkt samen met scholen, clubs, jeugdgroepen, steden en bedrijven om jongeren te leren verstandig met geld om te gaan. De lessen van Aflatoun kunnen een onderdeel zijn van vakken als economie en maatschappijleer of

apart gegeven. Deze lessen kunnen aangepast worden aan verschillende soorten scholen.

Het Erasmus+ project helpt Aflatoun om nog jongere kinderen (6-14 jaar) te bereiken, zodat ze nog vroeger kunnen beginnen met het aanleren van belangrijke levens- en financiële vaardigheden.

De impact van het Aflatoun programma in Nederland, hoewel kleinschalig, is al erkend door meerdere onderwijsorganisaties. In 2021 is Aflatoun door de VO-raad, PO-raad, Stichting School & Veiligheid en Academische Werkplaats Sociale Kwaliteit van Onderwijs gekozen als een van de best practices voor goed burgerschapsonderwijs. Daarnaast is Aflatoun ook genoemd als een van de belangrijkste oplossingen tegen ongelijkheid in de publicatie Omgaan met armoede op scholen.

---

## Erasmus+ project en de relevantie ervan voor nationale leerplannen (Slowakije)



Slowaakse scholen laten zich bij het onderwijs in financiële geletterdheid leiden door de nationale norm voor financiële geletterdheid, die de minimumvereisten beschrijft voor de financiële, economische en juridische vorming van leerlingen. De meeste scholen innoveren hun lesprogramma's echter niet en maken geen gebruik van de diensten en expertise van andere instellingen om financiële geletterdheid te onderwijzen.

In PISA 2018 scoorde Slowakije op het gebied van financiële geletterdheid onder het gemiddelde van de deelnemende OESO-landen. Onderzoeken hebben aangetoond dat het kennisniveau van de Slowaakse bevolking op dit gebied een van de laagste in de EU is en 34,7% van de studenten is niet in staat om problemen op te lossen die verband houden met financiën. Volgens de Nationale Bank van Slowakije behoort Slowakije tot de groep landen waar studenten met een zwakkere sociaaleconomische achtergrond beduidend slechtere resultaten behalen op het gebied van financiële vaardigheden. De lage financiële geletterdheid van jongeren vormt een enorm probleem, vooral omdat ze over een paar jaar volwassen zullen zijn en hun eerste financiële beslissingen zullen nemen die een grote invloed op hun leven kunnen hebben.

Het ministerie van Onderwijs van de Slowaakse Republiek beveelt aan om financiële geletterdheid vanaf de kleuterschool te onderwijzen. In een bindend document voor de begeleiding van onderwijs en opleiding - de Gids voor het schooljaar - wordt aanbevolen om het Aflatoun-programma te implementeren om kinderen financiële geletterdheid bij te brengen. Dit programma koppelt financiële geletterdheid aan sociale geletterdheid en duurzaamheid - al deze onderwerpen zijn belangrijk voor iedereen, maar vooral voor mensen uit sociaal achtergestelde milieus of gemarginaliseerde Roma-gemeenschappen.

# Erasmus+ project en de relevantie ervan voor nationale leerplannen (Servië)



Hoewel financiële geletterdheid in Servië, net als in de meeste andere landen, geen apart schoolvak is, wordt de rol ervan bij het waarborgen van het financiële welzijn van een individu steeds meer erkend. Kinderen groeien op in een steeds complexere financiële wereld en het is belangrijk dat we hen allemaal ondersteunen - van ouders via leerkrachten en onderwijsinstellingen tot financiële instellingen. Als ze de basisprincipes van sparen en budgetteren onder de knie hebben, zullen ze later gemakkelijker beslissingen kunnen nemen binnen de financiële wereld en financiële producten, die steeds ingewikkelder wordt met de komst van nieuwe technologieën.

In PISA 2018 scoorde Servië op het gebied van financiële geletterdheid (444 PISA-score) als een van de laagste van de landen/economieën die deelnemen aan de PISA-beoordeling van financiële geletterdheid. Gebrek aan financiële kennis bij jongvolwassenen heeft blijvende gevolgen. Daarom moeten we hen de kennis en vaardigheden bijbrengen die ze nodig hebben om verantwoorde financiële beslissingen te nemen. Alleen financieel onderlegde individuen zullen de financiële stabiliteit die nodig is voor een succesvolle toekomst.

Hoewel er geen nationale strategie bestaat, is financiële educatie een interdisciplinair vak op scholen, dat in andere vakken is geïntegreerd. Er zijn in het land succesvolle maatregelen genomen in de vorm van verschillende initiatieven, en gezien de systematische aanpak is dit een belangrijke stap op weg naar de bevordering van financiële educatie in Servië. Toch is er ruimte voor verbetering in Servië, omdat financiële geletterdheid nog geen vak is en middelbare scholen geen financiële educatie geven. Naast jongeren is financiële educatie van andere categorieën even belangrijk.

---

## Fragmenten uit de rondetafel

### Slowakije

- Welke aspecten van iemands leven worden beïnvloed door een gebrek aan sociale en financiële geletterdheid? Heeft het invloed op sociale inclusie?**



Onvoldoende sociale en financiële geletterdheid heeft een diepgaande impact op individuen in verschillende facetten van het leven. Financiële stabiliteit, een hoeksteen van persoonlijk welzijn, komt in gevaar wanneer mensen moeite hebben met het beheren van hun financiën, wat leidt tot schuldenopbouw en financiële stress. Dit heeft ook gevolgen voor de vooruitzichten op de arbeidsmarkt, omdat een lage financiële kennis iemands inzicht in de arbeidsmarkt kan belemmeren.

contracten, voordelen en pensioenplannen. Dit beïnvloedt op zijn beurt hun inzetbaarheid en financiële zekerheid op lange termijn. Beslissingen over huisvesting worden problematisch, omdat problemen met het begrijpen van hypotheek, huurovereenkomsten en eigendom kunnen leiden tot instabiele huisvesting of ontoereikende leefomstandigheden. Bovendien wordt de toegang tot onderwijs problematisch, waarbij financiële geletterdheid een cruciale rol speelt bij het financieren van onderwijs, het beheren van studieleningen en het maken van weloverwogen keuzes over onderwijsinvesteringen. Onvoldoende financiële kennis kan ook leiden tot complicaties in de gezondheidszorg, omdat mensen suboptimale beslissingen kunnen nemen over de dekking van hun ziektekosten, waardoor hun toegang tot hoogwaardige gezondheidszorg wordt beperkt en ze worden blootgesteld aan onverwachte medische kosten. Bovendien wordt de pensioenplanning negatief beïnvloed doordat onvoldoende kennis een effectief beheer van pensioenen, investeringen en pensioen in de weg staat.

De gevolgen van beperkte sociale en financiële geletterdheid gaan verder dan het individuele niveau en werken door in de hele samenleving. Sociale inclusie - een fundamenteel aspect van gemeenschapswelzijn - wordt bedreigd, omdat mensen die niet over financiële kennis beschikken ook moeite kunnen hebben om sociale normen te begrijpen, te netwerken en deel te nemen aan gemeenschapsactiviteiten. Hierdoor ontstaat een cyclus van isolement die hun deelname aan sociale en economische kansen belemmert. Om deze verstrekende uitdagingen te beperken, is het noodzakelijk dat beleidsmakers de cruciale rol van sociale en financiële geletterdheid erkennen. implementeren



Uitgebreide onderwijsprogramma's en ondersteuningssystemen zijn van cruciaal belang om mensen de kennis en vaardigheden bij te brengen die nodig zijn om weloverwogen beslissingen te kunnen nemen in verschillende aspecten van het leven.

Het aanpakken van deze geletterdheidstekorten is niet alleen een kwestie van persoonlijk welzijn, maar ook een maatschappelijke noodzaak voor het bevorderen van financiële stabiliteit, werkgelegenheidskansen, huisvestingszekerheid, toegang tot onderwijs, gelijke gezondheidszorg en sociale integratie. Door prioriteit te geven aan sociale en financiële geletterdheid, kunnen beleidsmakers de weg uitstippelen naar een meer financieel zekere, inclusieve en welvarende samenleving voor al haar leden.

## **2 Welke verbanden zie je tussen sociale geletterdheid, financiële geletterdheid en het recht op participatie?**

Sociale geletterdheid en financiële geletterdheid zijn op verschillende cruciale manieren nauw verweven met het recht op participatie. Ten eerste geven deze geletterdheden mensen de kennis en vaardigheden om weloverwogen beslissingen te nemen, of het nu gaat om sociale interacties of financiële aangelegenheden. Geïnformeerde besluitvorming is het fundament van actieve participatie en stelt mensen in staat om effectief deel te nemen aan hun gemeenschap en hun financiële middelen verstandig te beheren.

Ten tweede spelen beide geletterdheden een cruciale rol bij het waarborgen van een rechtvaardige toegang tot hulpbronnen. Sociaal geletterden hebben meer kans om toegang te krijgen tot ondersteunende netwerken en gemeenschapsdiensten, wat hun levenskwaliteit verbetert en sociale inclusie bevordert. Financiële geletterdheid daarentegen vergemakkelijkt de toegang tot en het beheer van financiële middelen, vermindert economische verschillen en zorgt ervoor dat financiële participatie niet wordt belemmerd door een gebrek aan kennis.

Tot slot dragen deze geletterdheden aanzienlijk bij aan het verminderen van kwetsbaarheid. Sociale geletterdheid helpt mensen sterke sociale netwerken en veerkracht op te bouwen, terwijl financiële geletterdheid hen in staat stelt financiële risico's te beheersen en uitbuitingspraktijken te vermijden. Deze combinatie van geletterdheid vergroot het vermogen van mensen om actief deel te nemen aan alle aspecten van het leven, van gemeenschapsbetrokkenheid tot economische activiteiten, waardoor uiteindelijk het recht op participatie wordt gewaarborgd en bevordert.

### **3 Welke verbanden ziet u tussen sociale geletterdheid, financiële geletterdheid en fatsoenlijke huisvesting?**



#### **Gedachten van leerkrachten en belanghebbenden**

Sociale geletterdheid en financiële geletterdheid zijn onlosmakelijk verbonden met het bereiken van behoorlijke huisvesting. Ten eerste stelt sociale geletterdheid mensen in staat om door complexe huisvestingssystemen te navigeren en om effectief contact te leggen met relevante instellingen en organisaties. Het stelt hen in staat te pleiten voor hun huisvestingsrechten, deel te nemen aan besluitvormingsprocessen in de gemeenschap en toegang te krijgen tot sociale ondersteuningsnetwerken die kunnen helpen geschikte huisvestingsregelingen te treffen.

Ten tweede speelt financiële geletterdheid een cruciale rol in het bereiken en behouden van behoorlijke huisvesting. Het geeft mensen de vaardigheden om hun financiën efficiënt te beheren, te sparen voor huisvestingsgerelateerde uitgaven en weloverwogen keuzes te maken over huisvestingsopties. Financiële geletterdheid vergroot ook hun vermogen om hypothecaire leningen of huurovereenkomsten met gunstige voorwaarden af te sluiten, wat het risico op dakloosheid of ontoereikende huisvesting vermindert.

Tot slot draagt de combinatie van sociale en financiële geletterdheid bij aan stabiliteit op het gebied van huisvesting. Sociaal en financieel geletterde personen hebben meer kans om een stabiele baan te behouden, toegang te krijgen tot huisvestingsgerelateerde voordelen en subsidies, en uitzetting of gedwongen verkoop te voorkomen. Deze stabiliteit bevordert op zijn beurt een gevoel van veiligheid en welzijn, wat overeenkomt met de principes van fatsoenlijke huisvesting en het promoten van huisvesting als een fundamenteel mensenrecht.

Concluderend is het stimuleren van sociale en financiële geletterdheid essentieel om ervoor te zorgen dat mensen de kennis en vaardigheden hebben die nodig zijn om fatsoenlijke huisvesting te krijgen en te behouden. Deze geletterdheid stelt mensen in staat om actief deel te nemen aan beslissingen over huisvesting, toegang te krijgen tot geschikte huisvestingsmogelijkheden en een stabiele huisvesting te behouden, wat uiteindelijk bijdraagt aan de verwezenlijking van het recht op fatsoenlijke huisvesting.

## 4 Welke verbanden zie je tussen sociale geletterdheid, financiële geletterdheid en gezondheid?

Na de discussie waren we het erover eens dat het gebied van sociale geletterdheid ook het correct verwerken van emoties, het functioneren in gezonde relaties, enz. omvat (het heeft een enorme invloed op de geestelijke gezondheid, de menselijke psychosomatiek, het ontstaan van beschavingsziekten, enz.) De juiste ontwikkeling ervan beïnvloedt de gezondheid en financiële geletterdheid. Het verband tussen gezondheid, sociale en financiële geletterdheid wordt daarom niet alleen gezien als een gezondheidshandicap waarin iemand zich plotseling bevindt en 'plotseling' sociale of financiële hulp begint te zoeken in de maatschappij. Het is een sterker verband - deze gebieden zijn ook van toepassing op individuen zonder gezondheidsproblemen of nadelen die in staat zijn om een adequaat en fatsoenlijk inkomen te verdienen, omdat zonder de juiste sociale geletterdheid (waaronder het werken met emoties, enz.) het individu niet in staat is om volledig gezond en financieel geletterd te zijn (het is slechts een kwestie van tijd voordat psychosomatische gezondheidsproblemen kunnen worden uitgelokt).

### Servie

De nationale rondetafelconferentie in Belgrado bracht verschillende belanghebbenden - vertegenwoordigers van liefdadigheidsorganisaties, opvoeders, leerkrachten, pedagogische assistenten en andere professionals - samen om te discussiëren over het opschalen van essentiële sociale en financiële opvoeding voor kinderen en jongeren.



### Belangrijkste aanbevelingen

- Sociale en financiële educatie moet zo vroeg mogelijk beginnen, idealiter vanaf het begin van het formele onderwijs, en doorgaan tot het einde van de schooltijd van de leerlingen.
- De meeste deelnemers aan de rondetafelconferentie waren het erover eens dat financiële educatie die kinderen de mogelijkheid biedt om deel te nemen aan het leerproces, te ontdekken en te onderzoeken, een sterke, positieve invloed kan hebben op sociale en financiële geletterdheid. Ze waren het erover eens dat dit programma de mogelijkheid biedt voor actieve betrokkenheid van kinderen, wat een gebrek aan mogelijkheden op andere gebieden kan compenseren en zo kan helpen de verschillen in financiële geletterdheid aan te pakken die sociaaleconomische ongelijkheden verergeren.
- Leerkrachten / pedagogische assistenten / ander onderwijspersoneel moeten worden uitgerust met adequate training en middelen en bewust worden gemaakt van het belang van gecombineerde sociale en financiële educatie en actieve leermethoden. Ze moeten voortdurend worden ondersteund en bijgeschoold om hun kennis van het lesgeven in sociale en financiële educatie door middel van deze innovatieve methoden te kunnen overdragen.

- Het is aan te bevelen om de sociale en financiële lessen van de leerkrachten op te nemen en beschikbaar te stellen aan de andere betrokken professionals die het programma in de toekomst zullen implementeren.
- De betrokkenheid van ouders bij de sociale en financiële opvoeding van hun kinderen is cruciaal.
- Het horizontale leren onder de mensen die het programma implementeren is essentieel, vooral het opnemen van de waarden die "Aflatoun" promoot tijdens het hele schooltraject van de kinderen en door rechtstreeks met hen te werken.
- De deelnemers benadrukten dat sociale en financiële educatie voor kinderen en hun ouders erg belangrijk en welkom is in de Servische samenleving, vooral voor kinderen uit gemarginaliseerde maatschappelijke groepen.
- Deelnemers toonden veel interesse om door te gaan met de activiteiten nadat het project officieel was afgelopen. Ze raadden aan dat de professionals die het programma implementeren continue ondersteuning krijgen van mentoren om de contextualisering van het programma en de effectieve implementatie ervan te verbeteren.
- De deelnemers raadden aan om dit programma uit te breiden naar meer kinderen, omdat veel andere belanghebbenden interesse toonden om het programma in de toekomst te ontvangen.
- Er werd aanbevolen om de betrokkenheid van ouders nog verder uit te breiden, waarbij de deelnemers het erover eens waren dat de samenwerking met ouders een van de grootste successen van het programma is geweest. De positieve effecten van sociale en financiële educatie kunnen worden versterkt door ouders bewust te maken van de cruciale rol die zij spelen in de financiële geletterdheid van hun kind en hen om steun en deelname te vragen. Een andere manier om ouders erbij te betrekken is door middel van meeneeminstrumenten en hulpmiddelen, zoals oudergidsen en participatieve kind-ouderactiviteiten, die gezinnen de mogelijkheid bieden om de kennis en vaardigheden die hun kinderen tijdens het programma leren, te stimuleren.
- Sommige leerkrachten deelden hun enthousiasme voor de lessen die verder gaan dan het programma, en hun plannen om deze boeken en individuele lessen op te nemen in hun werk los van dit programma.
- Ouderbetrokkenheid - Ouders spelen een belangrijke rol in de manier waarop kinderen financiële attitudes, kennis en gedrag ontwikkelen, misschien nog wel meer dan andere factoren zoals jeugdwerkervaring of financiële educatie zelf. Het is erg belangrijk dat ouders betrokken worden bij het programma. Deze aanpak kan vooral effectief zijn voor kinderen.



uit sociaaleconomisch achtergestelde gezinnen, waar de ouders vaak minder financiële kennis hebben. Ze kunnen ook het vertrouwen en de interesse van ouders in sociale en financiële geletterdheid vergroten en de kans vergroten dat ze zich met hun kinderen bezighouden met financiële onderwerpen en gedragingen.

- Actieve leermethoden: De methodologieën in dit sociale en financiële programma maken de lessen interactief, leuk en interessant voor kinderen/jongeren, en relateerbaar aan hun leven en toekomstige keuzes. Het Aflatoun-curriculum biedt kinderen de mogelijkheid om deel te nemen aan participerend leren zonder dat ze het klaslokaal hoeven te verlaten. Tijdens het programma leren leerlingen over belangrijke financiële onderwerpen, zoals budgetteren, sparen en investeren door de lens van hun beroepskeuze, waarbij ze zowel de mogelijkheden als de beperkingen van hun keuze in overweging nemen.
- 





# Getuigenissen van uitvoerende landen



## SLOWAKIJE



Dasa

Een groot voordeel is de reeds voorbereide methodologie, die duidelijk de stappen en procedures definieert die ik voor elke activiteit moet implementeren.

We proberen de activiteiten zo actief mogelijk te maken - we doen veel bewegingsactiviteiten, veel activiteiten waarbij kinderen zelf creatief aan de slag moeten.



Gabriela

## SERVIË



Ajsa

Ik ben trots op deze kinderen en dit is een hele goede en leuke ervaring. Het was goed, behalve die kleine taalbarriere die werd genoemd. De interesse van de ouders was erg goed.

Het Aflatoun-curriculum is briljant bedacht en kan worden geïmplementeerd in het bestaande curriculum op basisscholen.



Jadranka

## NEDERLAND



Leraar A

Context is iets dat nog verbeterd kan worden, vooral als je wilt dat ze een opdracht uitvoeren in de Nederlandse context.

## Feedback van ouders uit Servië

Mijn kind vindt de workshops geweldig, ik zie dat kinderen het leuk vinden als hun ouders erbij zijn en ze vinden het leuk om samen te werken. Het is interessant voor ze dat ouders deelnemen aan deze activiteiten. Ik denk dat ze veel meer kennis opnemen door deze workshops, door het spel, door het verhaal en niet door het droge gedram van een typische lezing. Ze vertellen de rest van de familie wat ze hier geleerd hebben. Ze vertellen dat ze het Aflatoun-karakter als vriend hebben en dat soort dingen. Het karakter van het kind komt tot uiting en wordt gezien wanneer het over een onderwerp nadenkt.

# Algemene aanbevelingen

Institutionele en coördinatiemechanismen **opzetten**

Formele mechanismen **tot stand brengen** tussen financiële regelgevende instanties, andere openbare instellingen (zoals het ministerie van Onderwijs)

**Creëer** vanaf het beginstadium een duidelijk samenwerkingskader met het ministerie van Onderwijs en/of andere nationale onderwijsautoriteiten en zorg voor politieke steun op hoog niveau voor financiële educatie op scholen.

Activiteiten van publieke, private en non-profitorganisaties **coördineren** om een succesvolle implementatie van programma's en projecten te ondersteunen die dubbel werk voorkomen en de financiële educatie voor kinderen en jongeren efficiënter maken.

Leerplannen en programma's voor financiële geletterdheid **ontwerpen** voor verschillende leeftijdsgroepen en regio's

Contextuele financiële educatie **ontwikkelen** en **aanbieden** in en buiten scholen

Financiële kennis **beoordelen** en de impact van financiële educatieprogramma's evalueren

**Opstellen van** een 'Code voor goede financiële praktijken' waarin de principes worden beschreven voor het geven van financiële educatie in overeenstemming met de strategie voor financiële inclusie van het land.

**Zorg voor** verplichte cursussen financiële geletterdheid op school vanaf de eerste jaren

**Ervoor zorgen** dat er leermiddelen beschikbaar zijn en dat leerkrachten opgeleid zijn en vertrouwen hebben in de inhoud van de financiële educatie

Informatie **ontwikkelen** en/of **verspreiden** over digitale hulpmiddelen voor het geven van financiële educatie (webportalen, e-learningplatforms en -video's, gaming, digitale budgetteringstools, mobiele apps, investeringssimulators of financiële doelvolgers, online cursussen of andere digitale gadgets)

Online ondersteuning **bieden**, zodat hulpmiddelen over onderwerpen die waarschijnlijk vaak veranderen, beschikbaar kunnen worden gemaakt voor mensen uit de praktijk, zodat ze op de hoogte blijven van actuele onderwerpen

**Vergroot de belangstelling** van landen voor deelname aan geloofwaardige evaluaties zoals PISA; gebruik de resultaten van evaluaties bij het bepalen en ontwerpen van de inhoud van het onderwijs

# Referenties

Anonymous. (n.d.). Financial Literacy. Retrieved from The Policy Circle:  
[https://](https://www.thepolicycircle.org/brief/financial-literacy/#section_6)

[www.thepolicycircle.org/brief/financial-literacy/#section\\_6](https://www.thepolicycircle.org/brief/financial-literacy/#section_6)

International,A.(2022).Energisingtheglobalmovementforsocialandfinancial education.

Lusardi, A. (2017). Millennials and Financial Literacy: A Global Perspective. Retrieved from <https://gflec.org/wp-content/uploads/2017/05/Millennials-and-Financial-Literacy-Policy-Brief.pdf>

OECD. (2018). PISA 2018 Results ( Volume IV), Are Students Smart About Money? Retrieved from [https://read.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2018-results-volume-iv\\_48ebd1ba-en#page3](https://read.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2018-results-volume-iv_48ebd1ba-en#page3)

OECD, E. U. (2022). Financial competence framework for adults in European Union. Retrieved from <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/financial-competence-framework-for-adults-in-the-European-Union.pdf>







Co-funded by  
the European Union

**AFLATOUN**  
Social & Financial Education

**Aflatoun** <https://www.aflatoun.org/>  
[info@aflatoun.org](mailto:info@aflatoun.org)



**Nadácia otvorenej spoločnosti**, Bratislava/Open  
Society Foundation/NOS - OSF <https://osf.sk/>  
[osf@osf.sk](mailto:osf@osf.sk)



**Škola dokorán - Brede school n. o.**  
<http://www.skoladokoran.sk/>  
[info@skoladokoran.sk](mailto:info@skoladokoran.sk)



**Pomoč deci**  
<https://www.pomocdeci.org/>  
[info@pomocdeci.org](mailto:info@pomocdeci.org)